

ZNAČAJAN ZNANSTVENI DOPRINOS POVIJESTI I OČUVANJU BAŠTINE RIBNIČKOGA KRAJA

Ribnik, lički

Urednik Ivica Mataija

Državni arhiv u Gospiću, 2021., 212 str.

U izdanju Državnog arhiva u Gospiću, pod uredništvom dr. sc. Ivice Mataije, objavljena je znanstvena monografija o Ličkom Ribniku, selu koje je usprkos svim povijesnim previranjima i nedaćama uspjelo zadržati kontinuitet naseljenosti od prapovijesti do suvremenoga doba. Zavičajni identitet Ličkog Ribnika i njegova stanovništva oblikovan je kroz različita povijesna previranja, izmjene državno-pravnih entiteta, promjene gospodarske klime, ali također i kroz različite kulturološke i religijske mijene.

Riječ je o tvrdo ukoričenoj knjizi, bogato opremljenoj ilustracijama i fotografijama u boji te potrebnim znanstvenim instrumentarijem. Sastoji se od osamnaest autorskih poglavlja kroz koje je Lički Ribnik opisan s različitih gledišta; historiografskog, geografskog, filološkog, arheološkog, povijesnoumjetničkog, etnološkog i kulturološkog.

Prvo poglavlje, *Geografski položaj i smještaj*, napisao je Mislav Stjepan Čagalj, koji uz geografska i prometna, opisuje geomorfološka obilježja, klimatske i hidrološke značajke naselja, tlo i biljni pokrov te demografiju koju navodi kao jedan od glavnih razloga društveno-ekonomskog zaostajanja naselja. Pišući o strukturi, fizionomiji i funkcionalno-komunalnoj opremljenosti naselja, definira Lički Ribnik kao naselje seoskog tipa, neplanski građeno, strukturirano od raspršenih zaselaka.

Drugo poglavlje, pod naslovom *Arheološkim tragovima kroz davnu prošlost Ribnika*, napisala je dr. sc. Tatjana Kolak. Autorica ističe kako su najraniji tragovi naseljavanja ovoga kraja vidljivi već u prapovijesti. Na ribničkom području pronađeni su i artefakti iz kasnijih razdoblja, što svakako potvrđuje kontinuitet naseljenosti mjesta od prapovijesti do suvremenog doba.

Ribnik u srednjem vijeku naslov je trećega poglavlja, autora Krešimira Matijevića, u kojemu su opisane povijesne okolnosti i smještaj Ribnika u srednjem vijeku kao i njegova povezanost s naseljima pojedinih bratstava: Petričevići, Vrhovina, Tugomerići, Bukovo, Ždralići, Teličani i Dugošani.

Četvrto poglavlje *Ribnik i okolica za vrijeme osmanske vlasti u 16. i 17. stoljeću*, napisala je dr. sc. Kornelija Jurin Starčević. Poglavlje je nastalo na temelju istraživanja relevantne literature i do sada uglavnom slabo dostupnih i neobjavljenih osmanskih izvora. Autorica je, uz objedinjavanje i revalorizaciju dosad poznatih podataka o Ribniku pod osmanskom vlašću, ponudila nove spoznaje o povijesti Ribnika i okolice u 16. i 17. stoljeću.

Peto poglavlje *Smrt morlačkih zapovjednika pred Ribnikom u srpnju 1648. godine* autora dr. sc. don Ante Sorića tematizira tragičan događaj iz ljeta 1648. godine u okviru Kandijskoga rata, odnosno pohod morlačkih zapovjednika na Ribnik koji je usprkos planovima i ideji još jedne velike pobjede nad Osmanlijama, neslavno propao i tragično završio, no i utjecao na daljnji tijek rata.

Povijesnom temom bavi se i šesto poglavlje pod nazivom *Lička buna 1702. godine prema dokumentima Državnog arhiva u Zadru*, autora dr. sc. don Zdenka Dundovića u kojemu se na temelju arhivskih vrela tematizira tzv. Ribnički ustanak ili Lička buna iz 1702. godine. Autor u radu opisuje razloge, tijek bune i njezine posljedice u kontekstu sudskog postupka protiv Marka Šušnjarevića čija je presuda izazvala nezadovoljstvo puka, potaknula bunu i dovela do ubojstva baruna Ramschüssela i grofa Coroninija.

Poglavlje pod nazivom *Ribnik u Drugome svjetskom ratu* autora dr. sc. Ivice Mataije opisuje prilike u Ribniku prije i tijekom Drugog svjetskog rata. Događaj s najtragičnijim posljedicama tijekom toga razdoblja zbio se 3. listopada 1942. kad je Ribnik napala i privremeno osvojila partizanska 3. lička brigada. Tijekom borbi s partizanima poginula su dvojica Ribničana, a nakon partizanskog zauzeća Ribnika, partizanska je vojska pogubila 22 mještanina.

U sličnim se okolnostima Lički Ribnik našao i tijekom *Domovinskog rata* koji je tema idućega poglavlja pod istoimenim naslovom autora Ante Dukovca koji opisuje tijek Domovinskog rata i situacije s terena, vojna djelovanja, sudionike, naoružanje, ali i donosi sjećanja suvremenika i literarne radove branitelja.

Poglavlje *Osobitosti ribničkoga govora* autora dr. sc. Ivice Mataije i dr. sc. Sanje Vrcić-Mataija donosi, na temelju provedenog terenskog istraživanja, opis ribničkoga govora, njegove specifične fonološke i morfološke osobine, akcentuaciju i leksik. Istraživanjem su potvrđene, za novoštokavske ikavske govore, tipične fonološke i morfološke osobitosti ribničkoga govora. U leksiku je, kao posljedica jezičnih nadslojavanja, uočljiv znatan orijentalni i germanski sloj.

U poglavlju *Gospodarstvo Ličkog Ribnika* autorica dr. sc. Jadranka Brkić-Vejmelka ističe kako je na razvoj gospodarstva Like presudno utjecala izgradnja prometnica. Zahvaljujući položaju i podneblju, ribničko područje povoljno je za razvoj poljoprivrede, posebno ratarstva, i stočarstva, uz koje su na razvoj gospodarstva utjecale trgovina i obrti, među kojima posebno mlinarstvo. Autorica ističe kako bi se, u skladu s globalnim trendovima, u Ličkom Ribniku mogli razvijati ekološka poljoprivreda i ruralni turizam.

U poglavlju *Povijest osnovnog školstva u Ličkom Ribniku (1866. – 1989.)* autorica Ljubica Ilievska Radošević donosi opsežan pregled ribničkog osnovnoga školstva kroz tri razdoblja: 1. u razdoblju Vojne krajine i Ličko-otočkog okružja, 2. u okviru Ličko-krbavske županije i 3. od kraja Prvog svjetskog rata pa do 1989. kada je zatvorena ribnička škola. Autorica ističe kako su brojni učitelji u Ribniku ostavili važan trag u samome selu, ali i mnogo šire.

U poglavlju *Ivanova ljuba iz Ribnika. Pjesme i običaji iz Ribnika u zbirkama Instituta za etnologiju i folkloristiku* autorica dr. sc. Ljiljana Marks analizira folkloristička i etnološka istraživanja koja su 50-ih godina 20. stoljeća, u okviru istraživanja Instituta za etnologiju i folkloristiku iz Zagreba, proveli Nada Kärusel i Stjepan Stepanov, a koja do sada nisu objavljena. U građi prevladavaju pjesme, mali retorički oblici i opisi običaja koji se najčešće vežu uz godišnje, životne i radne običaje.

Poglavlje *Položaj Ribnika u starim gospićkim novinama – prilog istraživanju povijesti Like* autorice dr. sc. Sanje Vrcić-Mataije, opisuje pojavnost Ribnika u šest povijesnih gospićkih novina. Kroz predstavljene kompleks ribničkih tema autorica prepoznaje ključna uporišta društvenih, političkih, ideoloških, kulturnih, prosvjetnih, povijesnih i svakodnevnih preokupacija Ribničana.

Poglavlje *Ribnički mlin – rekonstrukcija povijesti i tradicije*, autorice dr. sc. Martine Ivanuš, tematizira obnavljanje ribničkog mlina koji je bio najveći mlin u Lici, a nakon pojave električnih mlinova postupno je gubio svoju funkciju i počeo propadati. Osim gospodarske funkcije, mlin je bio i okupljalište seoskog stanovništva, mjesto za druženje i razmjenu informacija i kao takav važan je element kulturne baštine i kulturne povijesti sela.

Poglavlje *Ribnička toponimija*, autora dr. sc. Ivice Mataije, donosi iscrpan pregled povijesne i suvremene ribničke toponimije kao nezaobilaznog i važnog spomenika lokalne povijesti koji u sebi čuva brojne lingvističke, povijesne i kulturološke obavijesne slojeve. Autor sustavno opisuje ribničku mikrotoponimiju koju je klasificirao s motivacijskog, tvorbenog i s aspekta jezičnog podrijetla zemljopisnih imena.

U poglavlju *Župa Ribnik* autori mons. dr. Mile Bogović i Stipe Mudrović, donose sveobuhvatni prikaz ribničke župe od srednjega vijeka do suvremenoga doba

pišući o župnoj crkvi sv. Petra i Pavla i životu župe. U radu se kronološki donosi popis župnika i upravitelja župe, od prvoga, vlč. Petra Butkovića iz 1696., pa sve do današnjeg upravitelja župe, vlč. Herberta Beriše.

Više detalja o župnoj crkvi u Ribniku saznajemo iz poglavlja *Župna crkva sv. Petra i Pavla u Ličkom Ribniku* autorice dr. sc. Antonie Došen koja je analitički opisala povijesni tijek izgradnje crkve, kao i njezine obnove nakon velikih razaranja u Domovinskom ratu. Autorica po prvi put donosi interpretaciju arhitektonskog oblikovanja i unutrašnjeg uređenja današnje župne crkve zaključivši kako je ribnička

crkva „svojom arhitekturom, kiparskim i slikarskim fondom svijetla točka ovog podvelebitskog dijela Like“ (Došen, 2021: 187).

U posljednjem poglavlju knjige, pod naslovom *Poznati Ribničani*, Ante Dukovac donosi životopise 10 poznatih Ribničana koji su svojim djelovanjem ostavili važan trag u ribničkoj, ali i široj, nacionalnoj povijesti.

Monografija *Ribnik, lički* svojom sadržajnošću, interdisciplinarnim znanstvenim pristupom i konzistentnošću valorizira povijesno i geografski važan, a do sada neistražen prostor Like dajući na taj način osobit prilog procesu istraživanja i opisa ličke zavičajnosti. Ona je iznimno koristan i nezaobilazan znanstveni izvor svim budućim istraživačima, ali i svima onima koji se zanimaju za povijest Ličkoga Ribnika i Like. Monografiju su recenzirali izv. prof. dr. sc. Ante Bralić, prof. dr. sc. Josip Faričić i dr. sc. Ivana Kurtović Budja.

Marina Franić Šimunić